

9. Литвинов О.М. Системна криза протидії злочинності: ілюзія чи реальність. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 р.). К.: Національна академія прокуратури України, 2013. 564 с.
10. Корнієнко М.В., Романюк Б.В., Мельник І.М. та ін. Курс кримінології: Особлива частина: підручник / за заг. ред. О.М. Джузи: у 2 кн. К.: Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 480 с.
11. Долгова А.И. Криминология: учебник для вузов. М.: Норма, 2000. 912 с.
12. Гаухман Л.Д. Проблемы уголовно-правовой борьбы с насильственными преступлениями в СССР. Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1981. 159 с.
13. Конвенція про права дитини: ратифіковано постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021
14. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Президент України; Указ, Стратегія від 25 серпня 2015 р. № 501/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>
15. Звіт за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (I квартал 2016 року). Підготовлений учасниками Меморандуму про співпрацю між представниками громадянського суспільства та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини / Ред. кол.: К. Семьоркіна, А. Блага, Б. Мойса та ін.; за заг. ред. А. Бущенко, Б. Крикливо, К., 2016. 47 с.
16. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2016 р. – 15 лютого 2017 р. URL: <http://un.org.ua/images/documents/4080/17th%20HRMMU%20Report%20UKR.pdf>
17. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні за період 14 березня 2014 р. до 31 січня 2017. URL: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_EN.pdf
18. Князев С. Превентивна робота з дітьми стає одним з найголовніших напрямів роботи поліції. URL: <https://www.facebook.com/sergii.knyazev/posts/236019550251946>
19. Захист дитини. URL: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/activities_11402.html
20. Миротворці ООН здійснили близько 2 тисяч секс-насильств, зокрема й щодо дітей – Associated Press. URL: <https://www.unian.ua/world/1874144-mirotvortsi-onn-zdiysnili-blizko-2-tisyach-seks-nasilstv-v-tomu-chisli-y-schodo-ditey-associated-press.html>
21. Гумін О.М. Кримінальна насильницька поведінка проти особи: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2009. 360 с.
22. Сексуальне насильство над дітьми – біда, що ближче, ніж здається. URL: http://la-strada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_511.html

УДК 343.241:159.962.2

ВИКОРИСТАННЯ ГІПНОЗУ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ОБТЯЖУЄ ПОКАРАННЯ

THE USE OF HYPNOSIS AS AN AGGRAVATING CIRCUMSTANCE

Шеховцова Л.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та правосуддя
Запорізького національного університету*

Стаття присвячена такому дискусійному питанню в науці та практиці кримінального права, як використання гіпнозу під час учинення злочину. Зазначається, що гіпноз є різновидом психічного примусу, який може розглядатися як обставина, що пом'якшує покарання, так і як обставина, що його обтяжує. У статті також пропонується внесення змін до кримінального законодавства.

Ключові слова: гіпноз, навіювання, свідомість, психічний примус, фізичний примус, безпорадний стан, обставина, що обтяжує покарання.

Статья посвящена такому дискуссионному вопросу в науке и практике уголовного права, как использование гипноза при совершении преступления. Отмечается, что гипноз является разновидностью психического принуждения, который может рассматриваться как обстоятельство, смягчающее наказание, так и в качестве обстоятельства, его отягчающее. В статье также предлагается внесение изменений в уголовное законодательство.

Ключевые слова: гипноз, внушение, сознание, психическое принуждение, физическое принуждение, беспомощное состояние, обстоятельство, отягчающее наказание.

The article is devoted to such a debatable issue in the science and practice of criminal law, as the use of hypnosis in the commission of a crime. It is noted that hypnosis is a kind of mental coercion, which can concern both the circumstance mitigating punishment, and as a circumstance, its aggravating. The article also proposes amendments to the criminal legislation.

Key words: hypnosis, suggestion, consciousness, mental coercion, physical coercion, helpless condition, circumstance aggravating punishment.

Постановка проблеми. Останнім часом дедалі частіше з'являється інформація щодо вчинення злочинів із використанням гіпнозу. Як зазначає І.М. Кульчій, швидкі темпи розвитку науки й техніки відіграють значну роль у різних галузях, зокрема медицині, психології, нейропсихології, гіпнології. У процесі пізнання та глибоких досліджень кори головного мозку й людського організму загалом народжуються нові гіпнотичні та психологічні техніки, й технології маніпуляції особистістю. Проте не завжди вони використовуються на благо, а найчастіше перетворюються на справжню зброю в руках кримінальних структур, які ретельно стежать за досягненнями в науці.

Факти поширення таких відомостей у пресі та підвищення зацікавленості до цього питання науковців – фахівців як із медицини, так і з кримінального права – вказують саме на збільшення кількості злочинів, що вчиняються із застосуванням гіпнозу [1, с. 303].

Метою статті є аналіз використання гіпнозу як психологічного примусу під час учинення злочину та пропозиція внесення змін до кримінального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Гіпноз, навіювання (давньогрец. *υπνος* – «сон») – тимчасовий стан свідомості, що характеризується різким фокусуванням уваги й високою схильністю до навіювання, що пов'язано зі зміною

функції індивідуального контролю й самосвідомості; стан гіпнозу настає в результаті спеціальних впливів гіпнотизера або цілеспрямованого самонавіювання [2].

Дані досліджень показують, що гіпноз супроводжується змінами в роботі мозку. Всупереч поширеним помилковим висновкам про гіпноз стан гіпнозу несхожий на звичайний сон [3].

Під кримінальним гіпнозом Л.В. Седих пропонує розуміти змінений стан свідомості, який виник у результаті цілеспрямованого впливу на психіку особи, супроводжувався гіпнотичними феноменами (каталепсією, спотворенням сприйняття часу, позитивними й негативними галюцинаціями, амнезією та іншим) і застосовувався як спосіб злочинного діяння, а саме як вид психічного насильства, що являє собою цілеспрямований протиправний інформаційний вплив на психіку особи, проти якої поза її волею з метою приведення останньої або в безпорадний стан для вчинення злочинного діяння (дії або бездіяльності) щодо загіпнотизованої особи, або для примусу її до вчинення злочину (серії злочинів), відповідальність за який (-і) передбачена кримінальним законодавством [4].

Як зазначає С.А. Матвієнко, стан гіпнозу може бути як переборним, коли особа зберігає здатність певною мірою контролювати ситуацію й опиратись вимогам гіпнотизера, так і непереборним, коли повністю пригнічується волевиявлення людини, що робить її знаряддям у руках гіпнотизера [5].

Більшість науковців (Р.А. Левертова, Л.В. Сердюк, А.В. Наумова, Т.Ю. Орешкіна, Є.Г. Веселов, І.А. Турчина та інші), як зазначає І.М. Кульчій, відносять гіпноз до психічного примусу [1, с. 304].

Під психічним примусом розуміється вплив на психіку особи з метою змусити її всупереч її волі вчинити або втриматись від учинення певних протиправних дій. Психічним примусом, зокрема, є такі: а) погроза застосування відповідного фізичного насильства, зокрема за допомогою зброї; б) застосування або погроза застосування насильства щодо рідних, близьких, інших осіб, доля яких є важливою для особи, від якої вимагають певних дій чи бездіяльності; в) знищення або погроза знищення майна, що належить потерпілому, його рідним, близьким, іншим особам, доля яких є важливою для особи, від якої вимагають певних дій чи бездіяльності; г) погроза розголошення відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці; г) вплив на психіку особи за допомогою гіпнозу або інших подібних засобів. Відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у цих випадках, як і у випадках застосування фізичного примусу, внаслідок якого особа зберігала можливість керувати своїми діями, відповідно до ч. 2 ст. 40 вирішується за правилами крайньої необхідності, а фізичний чи психічний примус у цьому разі є вираженням небезпеки [6].

Тобто якщо застосування гіпнозу до особи можна вважати психічним примусом, який або взагалі виключає кримінальну відповідальність загіпнотизованої особи, або є пом'якшуючою її покарання обставиною, то постає питання – як визнавати дії особи, яка застосовує гіпноз (гіпнотизера), тобто застосовує психічний примус?

Існує два варіанти вчинення злочину за допомогою гіпнозу. Перший полягає в тому, що злочинець використовує свої можливості, безпосередньо заподіюючи шкоду здоров'ю, майну потерпілого, внаслідок чого його відповідальність настає безпосередньо за певною статтею Кримінального кодексу (далі – КК). Наприклад, заволодіння майном за допомогою гіпнозу. Другий варіант вчинення злочину за допомогою гіпнозу полягає в тому, що суб'єкт впливає на іншу особу біоенергетичним шляхом, а потім використовує таку особу як «засіб» вчинення злочину: позбавити життя потерпілого, виконати певні дії майнового характеру в інтересах злочинця [7].

Тобто в першому випадку гіпноз як психічний примус використовується для вчинення злочину щодо потерпілої

особи, а в другому – шляхом використання за допомогою психічного примусу потерпілої особи у вчиненні злочину; у цьому випадку особа, щодо якої був застосований гіпноз (психічний примус), виступає «знаряддям» або «засобом» вчинення злочину.

Примус, як фізичний, так і психічний, у кримінальному законодавстві України може виступати як обставина, що виключає злочинність діяння, обставина, що пом'якшує покарання, ознака об'єктивної сторони деяких складів злочинів, спосіб вчинення злочину. Однак фізичний і психічний примус також можна розглядати і як обставину, що обтяжує покарання.

Перелік обставин, що обтяжують покарання, який передбачений у ст. 67 КК, є вичерпним (ч. 1 ст. 67 КК України). Ст. 67 КК у п. 6 передбачає таку обтяжуючу покарання обставину, як вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини, а в п. 9 – вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством.

Вчиняючи посягання щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані, винна особа повинна чітко усвідомлювати, що вчиняє злочин щодо осіб, які не в змозі чинити їй опір чи протидію, закликати на допомогу сторонніх осіб. Або якщо такі особи і здатні здійснювати опір чи протистояння винній особі, то їхні дії є явно недостатніми для припинення посягання. Те саме стосується і випадків, коли злочин вчинюється у присутності дитини.

У контексті теми, яка розглядається, нас цікавить вчинення злочину, щодо особи, яка перебуває в безпорадному стані.

У постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30 травня 2008 р. № 5 у п. 5 вказано, що стан потерпілої особи треба визнавати безпорадним, коли вона через малолітній чи похилий вік, фізичні вади, розлад психічної діяльності, хворобливий або непритомний стан не могла розуміти характеру та значення вчинюваних із нею дій або не могла чинити опір.

Вирішуючи питання про те, чи є стан потерпілої особи безпорадним внаслідок алкогольного, наркотичного сп'яніння або дії на її організм отруйних, токсичних та інших сильнодіючих речовин, судам треба зважати на те, що безпорадним у цих випадках можна визнавати лише такий стан, який позбавляв потерпілу особу можливості розуміти характер і значення вчинюваних із нею дій або чинити винній особі опір. При цьому не має значення, чи винна особа привела потерпілу в такий стан (наприклад, дала наркотик, снодійне, напоїла алкогольними напоями тощо), чи остання перебувала в безпорадному стані незалежно від дій винної особи [8]. Згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4: «використання безпорадного стану потерпілого як кваліфікуюча ознака незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів (ч. 3 ст. 314 КК України) наявна в тих випадках, коли особа за своїм фізичним або психічним станом була неспроможна розуміти характер і наслідки вчинюваних щодо неї дій або чинити опір (через малолітній вік, фізичні вади, розлад психічної діяльності, хворобливий або непритомний стан тощо)». Для визнання незаконного ведення таким, що вчинене з використанням безпорадного стану, немає значення, чи винний сам довів потерпілого до такого стану, чи останній виник незалежно від його дій [9].

Безпорадний стан, як зазначає О.О. Дудоров, може бути фізичним і психічним. До психічного належить психічна хвороба, малолітній вік, непритомний стан, застоювання сильнодіючих або інших речовин. Малолітній вік поряд із паралічем, сліпотою, похилим віком, тяжким захворюванням, сильним сп'янінням також належить до фізичної безпорадності [10, с. 111; 11, с. 361].

Безпорадний стан, як зауважує В.К. Грищук, – це обумовлений об'єктивними й суб'єктивними факторами стан особи, у якому вона не може чинити опір злочинцеві або уникнути злочинного посягання. В основу розуміння цього поняття може бути покладене вироблене судовою практикою поняття безпорадного стану в разі згвалтування – фізичний чи психологічний стан потерпілої (малолітній вік, фізичні вади, розлад душевної діяльності, хворобливий або непритомний стан тощо), за якого вона не могла розуміти характеру та значення вчинюваних із нею дій або не могла вчинити опір насильнику [10, с. 111; 12, с. 481].

В юридичній літературі дискусійним є положення про те, що стан сну, непритомності чи сп'яніння варто вважати безпорадним станом. Безпорадним станом можуть визнаватися втрата особою свідомості, перебування її у стані наркотичного, токсичного чи важкого алкогольного сп'яніння, у стані паніки, викликаної, скажімо, пожежею, повинню, зсувом, іншою стихією, або у стані, коли людина фізично не в змозі виправити ситуацію, у якій вона опинилась (наприклад, беззбройна людина, яка перебувала під охороною, опинилась наодинці з озброєним злочинцем) [10, с. 111–112; 13, с. 318].

В.І. Зубкова дає більш широке визначення таких осіб. Безпорадними чи безпомічними визнаються тяжкохворі особи, особи із психічними чи фізичними недоліками, сплячі особи, особи, які перебувають у непритомному стані, а також інші, які через вказані причини не здатні чинити опір злочинцеві [14, с. 260].

І.М. Федорчук під безпорадним станом особи розуміє такий стан, який унеможливило розуміння вчинюваних дій (стан сп'яніння, непритомний стан, сон та інші) чи не дає можливості особі чинити опір злочинцеві (малолітній вік, пенсійний вік, інвалідність) [10, с. 112].

Як уже зазначалося вище, гіпноз – це змінений стан свідомості, який виник у результаті цілеспрямованого впливу на психіку особи й застосовувався як спосіб злочинного діяння, а саме як вид психічного насильства щодо особи з метою приведення останньої або в безпорадний стан для вчинення злочинного діяння щодо загіпнотизованої особи, або для примусу її до вчинення злочину.

Отже, стан гіпнозу як вид психічного насильства, на нашу думку, можна розцінювати як безпорадний стан особи.

З огляду на те, що немає єдності думок щодо визначення безпорадного стану особи, а також для уникнення неправильного трактування й застосування норм кримінального закону, ми вважаємо, що необхідно п. 6 ст. 67 КК доповнити та викласти в такій редакції: «вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю

або особи, яка перебуває в безпорадному стані або під впливом фізичного чи психічного примусу, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини».

У п. 9 ст. 67 КК передбачена така обставина, що обтяжує покарання як вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством.

Малолітні або особи, що страждають психічним захворюванням чи недоумством, через свій вік чи психічні вади не в змозі протистояти навіюванням злочинця, а тому використання таких осіб для вчинення злочину є досить нескладним процесом. Також, використовуючи таких осіб, злочинець вчиняє злочин їхніми руками, намагаючись уникнути кримінальної відповідальності в такий спосіб. Використання таких осіб для вчинення злочину завжди здійснюється із прямим умислом.

На думку А.О. Касьяна, примус демонструє зовнішній вплив на винного, який вчиняє злочин не з власної ініціативи. У цьому разі відповідальність ініціатора злочину, який схилив винного до вчинення злочину шляхом примусу, має бути диференційована завдяки призначенню більш суворого покарання. Водночас безпосередній виконавець злочину заслуговує на пом'якшення покарання.

Те, що примус визнано обставиною, що пом'якшує покарання (п. 6 ч. 1 ст. 66 КК України), не є перешкодою для визнання примусу також обставиною, що обтяжує покарання. Адже йдеться про різні боки примусу. У п. 6 ч. 1 ст. 66 КК України йдеться про те, що винний вчиняє злочин внаслідок примусу. Тобто йдеться про зовнішній вплив на волю пасивного об'єкта примусу. У свою чергу, як обтяжуюча обставина примус демонструє інший бік цієї медалі – дається правова оцінка діям особи, яка здійснює такий вплив [15, с. 111].

Ми вважаємо, що гіпноз, як вид психічного примусу, повинен визнаватися таким, що обтяжує покарання, оскільки суб'єкт злочину, застосовуючи гіпноз і досягаючи своїх цілей, вчиняє злочин руками інших осіб.

З огляду на все вищевикладене ми пропонуємо п. 9 ст. 67 КК також доповнити та викласти в такій редакції: «вчинення злочину з використанням фізичного чи психічного примусу, малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством».

Висновки. Отже, вплив на психіку особи за допомогою гіпнозу або інших подібних засобів визнається психічним примусом. Вчинення злочину під впливом психічного насильства, зокрема й гіпнозу, визнається обставиною, що пом'якшує покарання або взагалі може виключати кримінальну відповідальність з огляду на положення ст. 39 КК. І, навпаки, вчинення злочину щодо потерпілого, який перебуває під впливом психічного примусу (і гіпнозу також), або вчинення злочину з використанням психічного насильства (гіпнозу), яке застосовується до особи з метою вчинення нею злочину, потрібно визнати як обставини, що обтяжують покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кульчій І.М. Щодо проблеми кваліфікації гіпнозу як способу вчинення злочину. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 303–307.
2. Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Б.Д. Карвасарского. СПб.: «Питер», 1998. 752 с. URL: <http://bookap.info/genpsy/psythenc/>
3. Чубенко А. Под гипнозом: Правда и мифы о гипнозе. Popular Mechanics. 2009. 1. № 75. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%96%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D0%B7>
4. Седих Л.Н., Чечель Г.І. Особливості кваліфікації злочинів, вчинених загіпнотизованою особою. URL: <http://lawlibrary.ru/article2106174.html>
5. Матвієнко С.А. Наркогіпноз і шляхи боротьби з ним. Науковий вісник Юридичної академії міністерства внутрішніх справ. 2005. Спец. вип. № 2 (25). С. 430–434.
6. Коментар до кримінального кодексу України. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/038.php>
7. Щодо гіпнозу як способу вчинення злочину (кримінально-правовий та кримінологічний аспект). Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=article&id=12366>

8. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>
9. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02>
10. Федорчук І.М. Обставини, що обтяжують покарання за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Львів, 2010. с. 219.
11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 6-е вид., доп. / відп. ред. В.Ф. Бойко та ін. К.: А.С.К., 2000. 1120 с.
12. Гришук В.К. Кримінальне право: Загальна частина: навч. посібник для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. К.: Ін Юре, 2006. 568 с.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 4-е вид., переробл. та доп. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К.: Юридична думка, 2007. 1184 с.
14. Зубкова В.И. Уголовное наказание и его социальная роль: теория и практика. М.: НОРМА, 2002. 304 с.
15. Касьян А.О. Фізичний та психічний примус як обставина, що обтяжує покарання. Європейські перспективи. 2014. № 8. С. 107–112.

УДК 343.242.3

ВПЛИВ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ НА ОСОБУ ЗАСУДЖЕНОГО

IMPACT OF THE CRIMINAL SUBCULTURE ON THE PERSONALITY OF THE CONVICT

Щербак В.С.,
студент

*Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Кулик К.Д.,

кандидат юридичних наук,

*асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття розкриває поняття та зміст такого антисоціального явища, як кримінальна субкультура. Досліджено її негативний вплив на населення країни й осіб, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі. Особливої небезпеки це явище набуває в період нестабільної політичної ситуації та проведення антитерористичної операції на сході України. Аналізується діяльність органів та установ із виконання покарання для запобігання та протидії злочинності у місцях позбавлення волі.

Ключові слова: кримінальна субкультура, засуджений, місця позбавлення волі, злочин, покарання.

Статья раскрывает понятие и содержание такого антисоциального явления, как криминальная субкультура. Исследовано её негативное влияние на население страны и лиц, отбывавших наказание в виде лишения свободы. Особой опасности это явление приобретает в период нестабильной политической ситуации и проведения антитеррористической операции на востоке Украины. Анализируется деятельность органов и учреждений по исполнению наказания для предупреждения и противодействия преступности в местах лишения свободы.

Ключевые слова: криминальная субкультура, осужденный, места лишения свободы, преступление, наказание.

The article reveals the concept and content of such antisocial phenomena as a criminal subculture. Its negative impact on the population and persons who have served punishment of deprivation of liberty is investigated. This phenomenon is especially dangerous in the period of unstable political situation and anti-terrorist operation in the East of Ukraine. The activity of bodies and institutions on execution of punishment in preventing and combating crime in the prison is analyzed.

Key words: criminal subculture, convicted, prison, crime, punishment.

Вступ. Протягом останніх років Генеральною прокуратурою України дедалі частіше реєструються випадки вчинення нових злочинів особами, які мають судимість. Поширення рівня криміногенності суспільства й перетворення засуджених вперше в закоренілих злочинців дуже сильно пов'язано з тим впливом, якому піддаються вони в місцях позбавлення волі. Кримінальні «авторитети», нова лексика й жаргон, нестандартні правила поведінки суттєво корегують уявлення людини про оточення, а надмірна ізоляція від суспільства майже повністю закриває очі на неправомірність дій, штовхаючи засуджених щораз частіше порушувати «букву закону».

Стан дослідження. Вивчення наукової літератури досліджуваної теми показало, що аналізом цієї тематики займалися відомі вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як Ю.М. Антонян, А.І. Гуров, О.М. Джужа, С.Ф. Денисов, В.В. Лунєєв, С.Ю. Лукашевич, Г.Ф. Хохлаков, І.С. Яковець та інші. Необхідно звернути увагу, що більшість науковців, розкриваючи поняття «кримінальної субкультури», так чи інакше викладають свою точку зору щодо впливу

цього явища на засудженого, однак питання залишається недостатньо вивченим і досі. Людський фактор, який відіграє дуже важливу роль у прийнятті усвідомлених рішень, є питанням навіть не юриспруденції, а фізіології чи психології, тому спрогнозувати, як особисто людина сприйме новий режим кримінально-виконавчої установи та внутрішньо колективний лад майже неможливо, що ускладнює викорінення та повну ліквідацію такого девіантного явища, як «кримінальна субкультура».

Метою статті є аналіз протидії органів та установ виконання покарання поширенню кримінальних традицій і звичаїв для запобігання асоціальної поведінки засуджених, перевиховання та виправлення за допомогою застосування до них контрольно-наглядних методів.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна субкультура для української кримінології – явище відносно молоде та є недостатньо дослідженим. Йї притаманні ті ознаки, які характеризують саме поняття «субкультури», а саме: обмежене коло осіб, свої звичаї, традиції та цінності, так звана частинка від цілого. Дуже влучно й обґрунтовано із